

הלכות סָפָה סִימָן תַּרְמֵשׁ

באר הגולה קז

ג שם במשנה
ד רבקים שם
מקראת בעיבורין
פ"ב, ופרש כבן
קמחש ונבי שלמות
וקל סוד וסוד לסם
חורפה ה משנה ספח
כ"ה ו בקראת שם
כ"ו ז ארוחת חיים
ח מימרא דרבא שם
ט שם קרבי י שם
קרבא ב תר"ש שם

וכן מי שחציו עבד וחציו בן-חורין חזב: **ב** יִקְטָן שְׂאִינוּ צְרִיף לְאָמוּ, שְׁהוּא (ד) כְּכֹן (ג) [ג] יִחְמַשׁ כְּכֹן שֵׁשׁ, חֲזֵב בַּסֶּפֶה מִדְּכָרִי סוּפְרִים כְּדִי (ה) לְחַנְכוֹ בַּמְצוֹת: **ג** [*] (ו) הַחֹלִים (ז) וּמְשַׁמְשֵׁיהֶן פְּטוּרִים מִן הַסֶּפֶה. וְלֹא חֹלְהָ שֵׁשִׁי בּוֹ סַפְנָה, (ח) אֶלֶּא אֶפְלוֹ חֹשׁ (ט) בְּרֵאשׁוֹ (י) חֹשׁ בְּעֵינָיו. וְיִוֵּשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִין מְשַׁמְשִׁים פְּטוּרִים אֶלֶּא (י) בְּשַׁעַת שֶׁחֹלְהָ (יא) צְרִיף לְהֵם. (יב) וּמִי (ג) שִׁמְקִיז דָּם חֲזֵב בַּסֶּפֶה (אי"ו והי"א פ' הישן): **ד** (יג) מְצַטְעֵר פְּטוּר מִן הַסֶּפֶה, (יד) הוּא וְלֹא מְשַׁמְשֵׁיו (טו) (אֶבֶל בְּלִילָה רֵאשׁוֹנָה אֶפְלוֹ מְצַטְעֵר חֲזֵב לְאֶחָל שֵׁם בְּצוֹת) (כל בו). אֵיזוֹהוּ מְצַטְעֵר, (טז) זֶה שְׂאִינוּ יְכוּל לִישַׁן בַּסֶּפֶה *מִפְּנֵי הַרוּחַ אוֹ מִפְּנֵי טְהוּבוֹתֵים וְהַפְּרָעוּשִׁים וְכוּיָצֵא כְּהֵם (יז) 'אוּ מִפְּנֵי (ד) הַרִיחַ. יְדוּקָא

באר היטב

לעצמו, כמ"ש סימן תקסט ט"ו: (ג) חמש. שלמות. וכל חד לטם חורפה. ע"נ ט"ו. וע"נ יד-אהרן: (א) שמקויו. דהא שמחה היא לו דהא מרבה בסעודה, וגם היה יכול לעשות לפני החג, הג"א. ולפי טעם זה, מי ששוחתה משקה המשולש אעפ"י שמצטער הרבה מ"מ חזב בספה, דה"ל לעשותו קדם החג או אחריו ולכן לא יעשהו בעודו, אכל בדיעבד נ"ל דפטור מספה דהא ספקה הוא לו לישב בספה, מ"א. והט"ז פתח דהא דמקויו דם חזב הינו במקויו לשמור בריאתו לחוד ואינו מרגיש בחלי, אכל אם מרגיש בחלי וְיָשׁ קָצֵת קְרִירַת פְּטוּר לִישֵׁב, ע"ש. מי שלא היה יכול לבוא בספה כ"א ע"י שיצבר בפקה ע"י ספקה ביי"ט אסור לו לעבד, ואם עבר בדיעבד במקום מצוה ואנסי, בשעת הדחק יש לסמוך על הרשב"א וכו', כה"ג בשם מהר"ש יונה, ע"ש, והמ"א בסימן תרל"ט פתח דהא אינו מחזיב לילף דספח חזרו לאלל לאור הנר בין שיש טרח, וא"כ הינן שיש טרח אינו מחזיב לעבד בפקה, ע"ש. ונראה שכו"ל נרות בליל סכות שמל בשבת שאינו מחזיב לילף דספח חזרו לאלל לאור הנר בין שיש טרח, וא"כ הינן שיש טרח אינו מחזיב לעבד בפקה, ע"ש. ונראה לספת חזרו שאינו מחזיב. אכל פאן שאין לו ספה כלל, אם עבר בדיעבד יש לסמוך על הרשב"א, יד-אהרן, ע"ש: (ד) הרי"ט. ובקלן פטור אף מאכילה, כ"י.

שערי תשובה

[ג] חמש וכו'. ואם אין לו אב, אפ"י תיבת לחנוכה, ואם גם אין לו מחזיבם הבי"ד לחנוכה, וכן בכל מצות צשה, כ"כ הא"ר שכן משמע מתה"ד סימן צד, אכל להפרישו מלי"ת אין תנאים, ע"נ סימן שמג: [*] חולים ומשמשיהם. וכתב בשב"י ח"ג סימן נא: מי ששכח מהקטל להיות משמש לחולים ומשמש חולים פטור, אם מחזיב מ"מ לאכל בכל סעודה וסעודה צו"ת בספה ולבדוק ברב"ת ספה שחור הולך לפעמים לצרנו, והשיב שהוא פטור בין שמשכח לשמש לחולה כל צרכו ולהשיגם עליו לעשות פעולתו שלמה, ואם ילך לטפה ה"ל מצטער בעצרו החולה שדעתו עליו תמיד ולכן פטור, אף בלילה הראשון דגם המצטער חזב לאכל צו"ת גם הוא חזב כ"ו, ע"ש. ונראה שהכל לפי הענין, שאם זרבו בחל לילך לפרקים ולהשת

בסימן תרל"ט פתח דהא אינו מחזיב לילף דספח חזרו לאלל לאור הנר בין שיש טרח, וא"כ הינן שיש טרח אינו מחזיב לעבד בפקה, ע"ש. ונראה לספת חזרו שאינו מחזיב. אכל פאן שאין לו ספה כלל, אם עבר בדיעבד יש לסמוך על הרשב"א, יד-אהרן, ע"ש: (ד) הרי"ט. ובקלן פטור אף מאכילה, כ"י.

באור הלכה

* מפני הרוח. והוא הדין מפני הצנח במקומות הקרים, וכדלעיל בסימן תרל"ט ענין ב' בהג"ה. וע"נ בלבוש דאפלו יש לו קרים וקטנות להוציל מן הצנח גם כן יש להקל, דאין כל אדם יכול לטרח בכל לילה להביאם שם ולמחר לפנותם ואם לא היה לו מקום בספה להניחם שם אכל ימי החג, וכן מוכח בגמ' אבקהם שם בפע"ח קט"ז ז' דבאק"ל זה לא ניכח לפטור מחמת הטעם דצנח¹², ע"נ שם]. ודע, דהסקמת רב הפוסקים דמצטער פטור אף מאכילה, כמו שכתב מהג"א אבקהם בשם הבית"וסף, ועל"כ נראה דיש לזהר בזמן הקר שיהא לבוש בגדים חמים קשופע בספה, כדי שלא יהיה מצטער מחמת הקר ויהיה חשש בקרה לבשלה¹³.

משנה ברורה

ומכל מקום אם רוצים לבדוק הרשות בנדן, דלא גרועי מאשה: **ב** (ד) כְּכֹן חֲמֵשׁ כְּכֹן שֵׁשׁ. כל חד (ג) כְּפֵם חוֹרְפָה [ט"ז ומ"א]. (ד) ודעת כמה אחרונים, דמבין חמש ולמעלה, אם אביו הוא בעיר שְׂאִינוּ צְרִיף אוּ כְּלִי-פֶה לְאָמוּ, מְחֲזֵב אָבִיו לְחַנְכוֹ בַּסֶּפֶה⁽⁸⁾ (ה) אֶפְלוֹ אוֹ אֵינְנוּ חִרְיָה⁽⁴⁾: (ה) לְחַנְכוֹ בַּמְצוֹת. ואם אין לו אב, (ו) אֶפְלוֹ אוֹמְרִים דְּאָמוּ וּבֵית-דִין חֲזִיבִים לְחַנְכוֹ⁽⁶⁾, (ז) וְלִכְלִי עֲלֵמָא אֲסוּר לְהֶאֱכִיל לְקִטְן בְּגֵדִים חוּץ לְסֶפֶה אֶפְלוֹ לְאֶדָם אַחֵר, דְּהֵינּוּ לְתַן לְתוּף פִּיּוּ (ח) אוֹ לְצוֹתוֹ לּוֹ לְאֶחָל⁽⁶⁾: **ג** (ו) חֹלִים וְכוּ'. מִשּׁוּם (ט) דְּחֲזֵיב וְתִשְׁבֵּב⁽⁷⁾ קְעִין תְּדוּרוֹ, וְאִם הָיָה לוֹ זֶה הַחֲלִי כֹל הַשָּׁנָה

לא היה יושב בביתו ודוקא, אלא היה הולך במקום שנקל לו לחלו⁽⁸⁾: (ז) וּמְשַׁמְשֵׁיהֶן פְּטוּרִין וְכוּ'. לפי (ו) שֶׁהֵן עוֹסְקִין בַּמְצוֹת⁽⁹⁾, וְכֹל הַנּוֹסֵף בַּמְצוֹת פְּטוּר מִן הַמְצוֹת: (ח) אֶלֶּא אֶפְלוֹ חֹשׁ וְכוּ'. קצור בלשונו, ובגמרא איתא 'אפלו חולה שאין בו סכנה ואפלו חש בראשו וכו': (ט) בְּרֵאשׁוֹ אוֹ חֹשׁ בְּעֵינָיו. ורצה לומר, וישיבת הספה (י) קָשָׁה לוֹ: (י) בְּשַׁעַת שֶׁחֹלְהָ וְכוּ'. ואם יש (י) שני משמשים ואין צריך לשניהם בבית אחת, צריך לאכל אחד בספה בעת שמושו של השני: (יא) צְרִיף לְהֵם. ואם הוא חולה שיש בו סכנה, (יג) נְרָאָה דְּיֵשׁ לְהֶקֶל גַּם בְּשַׁעַת שְׂאִין צְרִיף לוֹ: (יב) וּמִי שִׁמְקִיז דָּם. הינו (יד) בְּמִקְוֵי דָּם בַּקִּי לְשַׁמֵּר הַבְּרִיאוֹת וְאֵינוּ מְרָגִישׁ שׁוּם חֲלִי בְּעַצְמוֹ, שְׂאֵו אֵינוּ מְצַטְעֵר כֻּלָּל, וְאֶדְוָקָה הוּא שִׁמְחַם וּמְרַבֵּה הֶאֱכִילָה וְיִשְׁתִּיָּה, (טו) אֶבֶל אִי מְרָגִישׁ בַּחֲלִי וּמֵהָאִי טַעְמָא מְקִיז, פְּטוּר. (טז) וְהַשּׁוֹתָהּ מִשְׁקָה לְשִׁלְשַׁל, אִם מִתְּנִיבָא שְׂיִזְיַךְ לוֹ הַצֵּנֵף פְּטוּר: **ד** (יג) מְצַטְעֵר פְּטוּר וְכוּ'. דכעין תרדור (ח) בעיניו, ואף בכל השנה אין אדם דר במקום שהוא מצטער: (יד) הוּא וְלֹא מְשַׁמְשֵׁיו. דהינו, שאם הם רוצים לאכל או לישן חזיבים לכנס לתוך הספה. ולכאורה נראה דאם הוא שכיר אצלו לשמשו וגם בכל השנה אינו אוכל ונשן בביתו פי אם אצלו, רשאי גם היום לעשות כן⁽¹⁰⁾, והוא דומיא דשומרי גנות ופרדסים⁽¹¹⁾ המבאור לקמן בסימן זה: (טו) אֶבֶל בְּלִילָה רֵאשׁוֹנָה וְכוּ'. אילו (יח) לשיטתו בסימן תרל"ט ענין ב' בהג"ה דסתם שם להתחייב בירודו גשמים לענין לילה ראשונה, והוא הדין פאן, וכתמו שכתבנו שם במשנה ברורה פוסקים דצטער שם, הוא הדין פאן, ועל"כ יש להתנהג למעשה במצטער כמו לענין ירודו גשמים, וכמו שכתבנו שם במשנה ברורה פוסקים בפע"ח דהי"ט, ע"נ שם: (טז) זֶה שְׂאִינוּ יְכוּל לִישַׁן וְכוּ'. והוא הדין דמצטער פטור בכלן אף מאכילה [אחרונים], ונראה לומר, דאם הרוח גרית וכי האי גונא מצערים לה באכילה פטור אף מאכילה, (יט) אֶבֶל אִם הַצֵּנֵף רַב בַּשָּׁנָה חֲזֵב בַּאֲכִילָה: (יז) אוֹ מִפְּנֵי הַרִיחַ. ע"נ לעיל

שער הצינור

(א) והינו, דאם הקטן הוא חרף, שעורו מן חמש ומעלה, ואם אינו חרף, מן שש ומעלה, ולדעה זו אין נפקא-מנה בין איתה לאביה בכתא ליתיה בכתא. ובבאור הגר"א כתב דטעות סופר הוא בשלת' ערוך מה שקתב 'בן חמש': (ד) ב"ח ואלהיה רבה ובכור' יעקב ובית מאיר. וכן משמע מסתימת דרך' הסיים: (ה) ובליתיה לאביה בכתא כל השנה, אפלו אם בא על חג הספוח לביתו, דכהו הוא מרגל עם אמו, שעורו מששה שנים ומעלה [בכורו יעקב]: (ו) ע"נ אליה רבה ובכור' יעקב: (ז) ע"נ מגן-אברהם ופיר' מגדים ומחצית-השקל: (ח) ולאפוגי בשפתי' לפניו לאכל והוא אוכל מעצמו⁽¹⁾, אכל אביו מחזיב מחמת מצות חנוך למנע אותו שלא לאכל חוץ לפסחה: (ט) רבנו מנחם: (י) לבוש: (יא) לבוש: (יב) שער'י-תשובה: (יג) אליה רבה ובכור' יעקב: (ד) ט"ז תתי' אדם: (טו) פן באר המחצית-השקל דברי הט"ז: (טז) מגן-אברהם ור"א: (יז) פוסקים: (יח) הגר"א ושאר' אחרונים: (יט) פיר' מגדים:

הלכות ספה סימן תרמ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ד]

מק"ב אביו לתנכו בסקנה⁸ אפלו אם איננו תריף⁹.

ובברכי יוסף שחייב. וכן כתב הגר"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ט דבר הלכה אות יד) שמסבא אין חילוק בין חולה למצטער, מפני שאף חולה אינו פטור מן הסוכה אלא מחמת שכשמצטער אינו בכלל יתשבו כעין תדורו, ואף יש לדחות את הראיות של השערי תשובה מהארחות חיים והכל בו וא"י. ואף הברכי יוסף עצמו חזר בו בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' לח אות צב) וכתב שחייב, כיון שמבואר ברבינו מנח שאף חולה אינו פטור מן הסוכה אלא משום שכשמצטער אין זה תשבו כעין תדורו [כמובא במשנ"ב], ואם כן בלילה הראשון חייב כדן שאר מצטער.

אכן, חולה שמרגיש שאם יכנס לסוכה הדבר יזיק לו ויחלה יותר, או שאמר לו כן הרופא, כתב בשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' מז ד"ה ואכן) שאינו רשאי להחמיר על עצמו ולהיכנס, שכשם שחולה שיש בו סכנה אינו רשאי להחמיר על עצמו להתענות ביום הכיפורים מחמת שמוזק לבריאותו, כך חולה שאין בו סכנה אינו רשאי להחמיר על עצמו לקיים מצות עשה כשהדבר מוזק לבריאותו [וראה בבכורי יעקב (שם) שפטר מסוכה דוקא כשהושש שיבוא לידי סכנה].

ולענין האם יש ללמוד מסוכה לשאר מצוות שאינו מחוייב לקיים את המצוה אם יחלה על ידי כך, ראה שו"ת בנין שלמה (שם), שו"ת חלקת יואב (סוף ח"א דיני אונס ענף ז בהג"ה) ושו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' ר"ט).

[משנ"ב ס"ק ז]

לפי שנהן עוקקין קמץנה⁹.

9 והמשמש את החולה עבור שכן אף שיש מקום לומר שאינו נחשב עוסק במצוה [כמו שכתבו התוספת בכורים (ס"ק כב) והערך השלחן (ס"א), ולכן ביארו שהפטור של משמש חולה הוא מטעם אחר], מימ מבואר בביה"ל לעיל (סי' לח סי"ח ד"ה הם) שבמעשה מצוה גמור [שאינו רק הכשר מצוה], אף אם עושה עבור שכן דינו כעוסק במצוה [וראה ביה"ל להלן סי"ז ד"ה שלוה], ובמה שכתבנו כעוסק עבור שימוש החולה פטור מן הסוכה, אכן העיר המשנת יעבץ (א"ר"ח סי' סה אות ד), שלדעת השבות יעקב (ח"ג סי' מז) עצמו, פטורו של המשמש הוא מדין מצטער ולפיכך כתב שבליילה הראשון חייב לאכול בסוכה, ואילו לפי המשנ"ב שהפטור הוא משום שעוסק במצוה, מסתבר שפטור מטעם זה אף בלילה הראשון.

ואם המשמש מצטער בכך שיושב בסוכה, מחמת שדעתו על החולה תמיד ומצטער בצער, כתב בשו"ת שבות יעקב (שם) שפטור מן הסוכה מחמת צער עצמו, והביאו השע"ת (שם).

וכן לענין אשה שפוזרת לישון בבית כשבעלה ישן בסוכה, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני סוכות פי"ב ס"ק ד) שאם הוא עצמו מצטער בצערה ואינו רגוע, פטור מן הסוכה, ורק אם הוא עצמו רגוע, דינו כמשמש מצטער וחייב בסוכה [ובתשובות והנהגות (ח"ד סי' קסד) כתב שאם מניחה לבעלה ליסוע לפעמים לחו"ל וכדו', אינה יכולה לטעון שהיא פוזרת לישון לבד בבית]. ולענין אשה שעומדת ללדת [אך אינה חשה בצירים עדיין] הדואגת מלהישאר לבד בביתה, דעת הגרי"ש אלישיב (חשו"ק חמד סוכה כה, א עמ' קג) שאין בעלה פטור מלישון בסוכה, לפי שאינו מצטער מחמת הסוכה, אך כשהיא מרגישה בצירים דינה כחולה, ובעלה פטור מן הסוכה כדן משמשי חולה.

[משנ"ב ס"ק יז]

רשאי גם היום לעשות כן¹⁰ וכו', דשומרי גנות ופרדסים¹¹.

המשן בעמוד הבא

3) ואם האב רוצה לשהות בסוכה בשעות הערב ובנו שהגיע לחינוך אינו יכול לישון שם כשהאור חולק, דעת הגר"ח קניבסקי (סוכת חיים עמ' שנה, תורת המועדים אות ד) שהאב אינו צריך להימנע מאכילה או לימוד בסוכה, ועל כן יישן בנו בבית, והוסיף, שאף אין צריך האב להעירו ולהעבירו אחר כך לסוכה, כדן פסקו גשמים כשישן.

4) משמע שאף אם הקטן חרף אין הוא בגיל חינוך עד גיל חמש, אמנם באחרונים שציין בשעה"צ כאן (ס"ק ד), דהיינו הא"ר (ס"ק ב) בכורי יעקב (ס"ק ד) ובית מאיר (כאן), מבואר שאם הוא חרף יש לחנוכו מגיל ארבע, וכן כתב בעצמו במשנ"ב לעיל (סי' תיד ס"ק ז) בשם הא"ר לענין הקנאת עירוב, שאפילו בן ארבע אינו נמשך אחר אמו אם הוא חרף, וכן העיר בתשובות והנהגות (ח"ה סי' רו) מדוע השמיט דבר זה כאן [וראה חו"א (א"ר"ח סי' קא ס"ק ו)].

[משנ"ב ס"ק ח]

יש אומרים דאמו ובית-דין תיבקים לתנכו¹⁰ וכו', לצוות לו לאכל¹¹.

5) ולעיל (סי' תרטו ס"ק ה) כתב שנחלקו הפוסקים אם מצות חינוך היא גם על האם, אלא שאף לפי הסוברים שאינה חייבת, מי"מ מקיימת מצוה אם מחנכת. ולעיל (סי' שמג ס"ק ב) סתם שיש אחרונים הסוברים שמצות חינוך היא גם על האם, וראה שם עוד מה שכתבנו בענין זה.

6) ומשמע בשעה"צ (ס"ק ח) שאיסור זה הוא רק על קטן שכבר הגיע לגיל חינוך, וכן משמע במשנ"ב לעיל (סי' תרטו ס"ק ה, ובשעה"צ שם ס"ק ט) לגבי האכלת קטן בידיים ביום כיפור, שאסור רק מומן שהגיע לחינוך, וכמבואר ברמ"א שם (ס"א, ובמשנ"ב שם ס"ק א, ובסי' תריב ס"ק לב) שיותר להאכיל קטנים אף כשיכולים ליטול את המאכל ולאכול בעצמם. וכן כתב הגר"ח קניבסקי (שונה) הלכות ס"ב, מהדורת ספר תורת המועדים) שהאיסור להאכילו ולבטלו מהמצוה נאמר רק כשהגיע לחינוך ויש עליו מצוה מדרבנן לקיים מצוה זו. אכן, לענין האכלת קטן מאכל איסור או לצוותו לעשות מעשה איסור, כתב במשנ"ב לעיל (סי' שמג ס"ק ג-ד) שאסור אפילו אם הוא קטן ביותר ואינו בר הבנה עדיין.

[שעה"צ ס"ק ח]

ולאפוקי קשמיים לפניו לאכל והוא אוכל מצמיו¹².

7) אמנם, לענין הנחת דבר מאכל של איסור לפני הקטן, כתב במשנ"ב לעיל (סי' שמג ס"ק ד) שאסור משום שהוא כמאכילו בידיים, וביאר המחצה"ש (ס"ק א) שכאן כיון שיכול הקטן להיכנס לסוכה, אין זה נחשב כמאכילו איסור בידיים מחוץ לסוכה. וכן ביאר הגר"י קרליץ (חוט שני שבת ח"ד פצ"ה ס"ק ג אות ב) שלענין סוכה שאין המאכל עצמו אסור, ויכול ליתן לאכול בתוך סוכה, אין נחשב הדבר כהאכלת איסור אלא אם כן מאכילו בידיים מחוץ לסוכה.

[משנ"ב ס"ק יו]

הנה הולף למקום שנקל לו לקלו¹⁰.

8) ולענין חולה שאין בו סכנה בלילה הראשון של סוכות, הסתפק הברכי יוסף (ס"ק ה) אם דינו כמבואר ברמ"א לעיל (סי' תרלט ס"ה) ולהלן (ס"ד) לענין המצטער ממשמים שחייב לאכול בסוכה בלילה הראשון [וראה משנ"ב שם (ס"ק לה)], וכתב, שבארחות חיים ובכל בו משמע שחולה פטור, וציין אף לא"ר, והשערי תשובה (ס"ק ה) הביאו וכתב שנראה שהא"ר פוטר. מאידך, הבכורי יעקב (ס"ק ו) כתב שחולה חייב בלילה הראשון, וכתב שכן מבואר בא"ר

הלכות סבה סימן תרמ

שכא לו הצער במקרה אחר שעשה שם הסבה, אבל אין לו לעשות סבתו לתחלה במקום הריח או הרוח ולומר מצטער אני: הגה ואם צעקה מתחלה במקום שמצטער באכילה או בשתייה (יח) או בשנה, או שאי אפשר לו לעשות אחד מהם בסבה מחמת (יט) *דמתנרא מלטיים או גנבים קשהו בסבה, (כ) אינו יוצא באותה סבה (ה) [ה] כלל אפלו בדברים שלא מצטער בהם, דלא הוי קצין דירה שיוכל לעשות שם כל צרכיו (מרכי"פ הישן). מי שכבו לו הנרות בסבה בשבת ויש לו נר בביתו, (כא) מתר לצאת מן הסבה כדי לאכל במקום נר, (כב) ואין צריך לילך לספת חבירו שיש שם נר (כג) אם יש (ו) טרח גדול (כד) בדבר (תי"ח סימן נ"ג ופסקי סימן קנח). ואם בא רוח לכבות הנרות בסבה, מתר לפרש סדין או כגד מן הצד, (כה) אבל לא תחת הספק (א"ו). מי שלא יוכל לישן בסבה מחמת שצד לו (ז) בפשוט נדוי ונגלוי

שערי תשובה

קצת. כיון שגיל בקר לעשות נן לצרף עצמו אין לו להקל בצדך מצוה, אף לא יאכל רק בזה וחזור לעבודתו, ואם יש שם עוד משקשין המשקשין בסוגים אינם פטורים כיון שאין משמרתו שהם תמיד, ויאכל זה בעת שמושו של זה: [ה] קלל. עכ"ה. וען בשו"ת ח"צ שם שכתב להמה על המרדכי שהביא בסוגיה שאם מצטער בשנה לא יצא י"ח אפלו באכילה, והא ליתא, והשבו קצין תירו לו לא קאי אלא על אפן הנישבה בביתו ענן מיתה וע"ו נאמר שמתה קצין דירה אבל אם עושה ב' סבות האחת לאכילה והאחת לשנה אף שאותה שלאכילה אינה ראויה לשנה מ"מ נפיק י"ח אכילה, ולכן גם מ"ש בסוגיה בשם תה"ד דאם צד לו בפשוט נדוי ונגלוי אפ"כ מחזיק לישן בה ומוכח מספק ד' טפחים ומדברי המרדכי, הוא לתא, והחוש מוכיח שאין לך מצטער גדול מזה אין לו לעשות לתחלה סבה כזו, אבל אם הוא ביי"ט וכבר נעשה או שאין לו מקום לסבה אחרת ודאי אי"צ לישן בה

באור הלכה

* דמתנרא מלטיים וכו'. ע"ן במגן אברהם בשם הלבוש שיש למחות באותו העושה סבות ברחובות, שאי אפשר לישן שם מחמת מורא העגבים שצדיקו לגופו. והנה לפי מה שמפרש היר"א פ"ק שם שצדיק קטן ואת דברי המגן אברהם טשעם דרעת המגן אברהם להקל בענין זה, דלא כלבוש, ונוכל לצרף בנה דעת החכם צבי שמקל בעקר הדין של הרמ"א, כמו שהעסקתי במשנה ברורה, ועל"פן נראה דהמקל בענין זה יש לו על מי לסמוך, ומכל מקום אם יוכל לעשות הסבה במקום אחר בודאי טוב יותר:

באר היטב

ואם יש תושיש מוטב לישן בכלה אפ"י ויש לה גג ונבחה יו"ד מלישן חוץ לפסה, גמרא דף כו: (ה) קלל. ולכן יש למחות באותו העושה סבות ברחובות שא"א לישן שם מחמת מורא העגבים, לכוש. אבל אם אינו מתנרא לנפשו רק שמתנרא שנגבד פלי"תשמישו יוצא דהא יכול להקניסם בבליה לביתו, תשובת רמ"א סימן כט, ד"מ. ועי' סימן תרלו ס"ק א מ"ש. ועין בתשובת חכם צבי סימן צד מ"ש: (י) טרח. וכן מי שבסבתו נוטפין משמים מן האילנות, אם אפשר לו בלא טרח לילך לספת חבירו ילך ואם יש לו טרח יאכל בביתו, שבות יעקב ח"ב סימן כט: (י) בפשוט. ע"ן ט"ו

ומ"מ יצא בה י"ח אכילה, ועיי"ש שהביא ראה מר"ע שעשה סבה בראש הספינה

משנה ברורה

סימן תרכט סעיף יד ובמשנה ברורה שם¹⁴, ובסימן תרל סעיף א ובמשנה ברורה שם, ולעיל בסימן עט סעיף קטן כג במשנה ברורה¹⁵: (יח) או בשנה, פרוש, (כ) במקום דליכא צנה והצער הוא מחמת הרוח וכיוצא בזה, וכנ"ל, דאלו במקומות הקרים יוצא ודי חובתו באכילה אף על-גב דלא יוכל לישן שם, (כא) דאי אפשר בענין אחר, וממילא מקרי שם קצין תדורו¹⁶, (כב) וגם מקרי נראי לשנה אם הנה לו פרים וקצתות כנראי: (יט) דמתנרא

מלטיים או גנבים. רוצה לומר, שיוכלו להדיקו (כג) בגופו, ואפלו במקום שביים אינו מתנרא רק בבליה מתנרא לישן שם מפניהם. (כד) אכן אם אינו מתנרא מפני ה"ק הגוף רק מגנבת בליי, יוצא, שיכול להקניסם בביתו: (כ) אינו יוצא וכו'. רוצה לומר, אפלו די חובת אכילה¹⁷. (כה) ויש מאחרונים שחולקין על זה ונדעם, דאף דלכתחלה בודאי אין לעשות סבה כזו שאין יכול לקיים בה כל הדברים פדיו, מכל מקום ברעבד יוצא בה די חובת אכילה כיון שלאכילה אין מצטער: (כא) מתר לצאת וכו'. דדנך בני-אדם להצטער מזה: (כב) ואין צריך לילך לספת חבירו. דהא נמי תשוב צער, דאין ערב לו לאדם אכילתו אלא בשלו. (כו) ובבליה הראשונה צריך לטו"ח ולילך לספת חבירו, אף לא יברך שם, אם לא שאינו מצטער בזה וא"ל. והתי"א אדם כתב, דבמצטער בזה יכול (כו) האדם לחיב את עצמו ולעשות בשמחה ולברך: (כג) אם יש טרח גדול. מפני ששכר זהו דליף לספת חבירו יש צער בדבר (כח) לא פסיקא לה פלי"ק, לכן תלה הדבר באם יש טרח גדול בזה, דאם אין לו טרח גדול צריך לילך לספת חבירו¹⁸ שיש שם נר. (כט) וכן אם ירדו גשמים ופסקו ומכל מקום צדיו נוטף מן האילנות ואי אפשר לאכל בסבתו, ויש לתברו סבה עם גג העשוי לקח לסגור ולפתח, צריך לילך לספת חבירו אם אין לו טרח גדול בדבר: (כד) בדבר. הינו בשעת אכילה. (ל) אבל פשיטא, אפלו מי שאין לו מקום בחצרו לבנות לו סבה, שצריך להמציא לו מקום לבנות לו סבה, ונא שם ביתו, כגון בזה השנה רגילים לבנות בבית לבית ואז שם ביתו והגהת חתם סופר, וכן כתב הבכור יעקב בפשיטות: (כה) אבל לא תחת הספק. דאז (לא) ובטל הסדין את הספק (נג) ויפסל הספק, פדלעיל בסימן תרכט סעיף יט לדיעה ראשונה דסתם שם המחבר בזה. (ג) אמנם לפי מה שבארנו שם, דבמקום הדחק כשאינו מועיל פריסה מן הצד ויצטרף לאכל חוץ לספה יש לסמוך אדעה שניה דמתנת לתלות סדין כדי להגן²⁰, אין לאסר זה כי אם כשירחיק הסדין מן הספק ארבעה טפחים, דאז אין בטל הסדין לגבי הספק ונבשבת ויום-טוב (לד) נכון לזהר שלא ירחיק שלשה טפחים חלל מן הספק (לה) משום חשש אהל²¹], והוא הדין דמתר (לו) במקום הדחק לפרס סדין למעלה על הספק כדי להגן.

שער הצינור

(כ) מגן אברהם, וכפי מה שמפרש הפרי מגדים דבריו במסקנתו. ויר"א פ"ק מפרש דברי המגן אברהם פרוש הראשון של הפרי מגדים, ולפי זה בשעת הצוה, כיון דבבוא הכי אינו יכול לישן, לא נפסקה סבתו מחמת שעשה אותה במקום הרוח וכיוצא בזה: (כא) פרי מגדים: (כב) מחצית השקל, וכן פסק במחזור בקרבן בשם תשובת זכ"ע אמת, דאף מי שאינו יכול לישן שם מפני הצנה או מפני שאין יכול לישן שם איש וביתו, אפלו הכי יצא ידי חובת אכילה: (כג) מגן אברהם בשם הרמ"א: (כד) שם (כה) שצריך תשובה בשם תשובה חלק ב' סימן צד, וכן דעת בנו בספרו מור וקציעה וכן הפוסקים בתשובת משיבת נפש. ועין לעיל בריש סימן תרלט בשער תשובה שהביא סייעתא להחכם צבי מחשבות רב האי גאון. ומכל מקום יש לזהר מאד בזה, כי כשה אחרונים העתיקו את דברי הרמ"א להלכה¹⁸, וקצת החכם צבי כבר יטבו, ע"ן שם: (כו) והינו אם כבו הנרות קודם שאכל בניה, דאם אמר-ך, כבר קיים המצוה, וזכר הוא כשאר ימים דמצטער פטור בו: (כז) ואינו דומה לנרדו גשמים או מצטער מחמת חלי, דנה אינו תלוי בו וגם כלם מצטערים בזה, ולכן אסור לברך ונקרא הדיוט כיון דמן השמים עכבוהו, אבל בצער דתלוי בגופו, אם זה אינו מקפיד בקר למה יפטר, שהרי כשה בני-אדם הולכין לבית חביריהם לאכל שם, עד כגון ארבעה בשם הרמ"א: (כח) שם בתרומת הרמ"א: (כט) תשובת שבות יעקב חלק ב' סימן כט, וכן משמע מתי"אדם: (ל) ולא כהמשפטים, שאינם מחזיקים לבנות להם סבה במקום אחר שאין שם ביתו ויש בהגות ח"ס: (לא) ט"ו בסעיף קטן ד: (לב) הינו בהיות הסדין תחתיה, אבל כשמשלטה חוזרת להכשר, ויכלעיל בסימן תרכט סעיף ב בהג"ה וסעיף ג בהג"ה: (לג) מגן אברהם שם וקאן: (לד) פרי מגדים: (לה) ובכבושי שער משמע שהוא טובר דאפלו תחת הספק משם ג"כ אין נכון, דנחשב אהל מן הסדין ולמשה, אמנם בפרי מגדים ובמחצית השקל ובבכור יעקב כלם אין סוכרים כן. ע"ן בדריהם: (לו) מגן אברהם:

הלכות סֵפֶה סִימָן תרמ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יז]

סימן תרכט סעיף יד ובמקנה ברוך שם¹⁴ וכו', סעיף קטן כג במקנה ברוך¹⁵.

14 שם (סי' תרכט ס"ק לח וסי' תרל ס"ק ד) כתב, שאם סיכך בסכך שריחו רע כל כך עד שאין דעת האדם סובלתו, הסוכה פסולה, הואיל ואי אפשר לדור בה.

15 שם כתב, שלא נאסר לקרוא קריאת שמע ולהתפלל במקום ריח רע שדרך בני אדם להצטער ממנו אלא כשהריח בא מחמת עיפוש וכדו', אך אם הריח הוא רע בטבעו כגון עטרן, אין איסור להתפלל במקומו.

[משנ"ב ס"ק יח]

ובמקילא מקרי שם כעין תדורו¹⁶.

16 ובטעם הדבר שנחשב 'כעין תדורו' אף שלא שייך לדור שם [וכן התקשה הבכורי יעקב (ס"ק י) בסברת הפמי"ג הו"ו], ביאר הערוך השלחן (ס"ט) שכשאין אפשרות שלא יצטער, אין הסוכה שונה מדירה, אשר בהאי היה קובע באחד מהמקומות המצערים, ולא היה נמנע מקביעת דירה לגמרי, ולכן נחשבת עשיית הסוכה במקום זה 'כעין תדורו'.

[משנ"ב ס"ק יט]

רוצה לומר, אפלו ינדי חובת אכילה¹⁷.

17 ואף סוכה הראויה לאכול ולישון בה, אך אינה ראויה לטייל בה, כתב השו"ע הרב (ס"ו) שפסולה לפי דעת הרמ"א, כיון שסוכה אינה דומה לבית אלא איכ יכול לעשות בה כל צרכו בנחת ובלא שום צער. מאידך, בשו"ת זרע אמת (ח"א סוף סי' צא) ובשו"ת אבני נזר (ארי"ח סי' תפ אות ב) כתבו שסוכה זו כשרה אף לפי הרמ"א, שדי בכך שהיא ראויה לתשמישים העיקריים כדי שתיחשב דירה. וסוכה שבעליה אינו יכול לישון בה מסיבה כל שהיא אך אחרים יכולים לישון בה שאין מפריע להם דבר זה, כתב בשו"ת בית שערים (ארי"ח סי' שלו) שכשרה אף לבעלים ויוצא ידי חובה כשאוכל בה, שהרי בעצמותה נחשבת כדירה [וראה שו"ת זרע אמת שם (ד"ה אכן), ושעה"צ להלן (ס"ק מא)].

[שעה"צ ס"ק כה]

כי כמה אחרונים העתיקו את דברי הרמ"א להלכה¹⁸.

18 וכן כתב החזו"א (ארי"ח סי' ס"ק ג) שבדברי הרי"ף (סוכה יג, א בדפיו) מבואר כדעת המרדכי [והרמ"א], ושלא כדעת החכם צבי, וכן מבואר בשו"ת בית הלוי (ח"ג סי' נג אות ב).

[משנ"ב ס"ק כג]

אין לו טרַח גדול צריך לילף לטַפַּח תְּבַרְו¹⁹.

19 ומי שיש לו אורחים בסוכתו ורוצה ללכת לישון אך אינו יכול להוציאם משם, דעת הגרי"ש אלישיב (ומן שמחתנו פ"ג אות א) שאינו נפטר משינה בסוכה משום דין מצטער, שהרי סיבת צערו היא מחמת שכביכול אין לו סוכה לישון בה, ואם כן עליו לדאוג לסוכה או ללכת לסוכת חבירו. מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (ספר הסוכה פסקים והערות אות כט) והגר"נ קרלין (חוט שני סוכות פ"ב ס"ק ד) שנחשב הוא כמצטער ופטר מן הסוכה, כיון שמציאות זו של האורחים בסוכתו, דומה לדין זבובים המצערים אותו שפטר מהסוכה.

[משנ"ב ס"ק כה]

לתלות סדין כְּדִי לְהַגִּין²⁰ וכו', משום חשש אהל²¹.

20 וכן לפרוס סדין מתחת לסכך כדי להגן מפני עלים הנושרים או מפני גשמים הנוטפים לתוך הסוכה, שמצערים אותו וגורמים לו לצאת מהסוכה, כתב לעיל (סי' תרכט ס"ק נח) שטוב לפרוס, כדי שלא יצטרך לאכול מחוץ לסוכה. ולענין כיסוי הסוכה בפלסטיק מעל הסכך כדי למנוע בניסת גשמים, ראה מה שכתבנו שם.

21 אמנם, לגבי הנחת כיסוי על כלי, כתב לעיל (סי' שטו ס"ק מט) שאף אם יש חלל טפח בין הכיסוי לדבר שבתוך הכלי, נחשב הדבר כעשיית אהל ואסור להניחו. וביאר הגר"ש אויערבך (ששי"כ פכ"ד הע' כט) שהנזון כאן הוא מה שמאהיל הסדין על החלל שתחתיו, ולא מה שמאהיל הסכך על החלל שבינו לבין הסדין, אלא שכשאין שלשה טפחים בין הסדין לסכך, נחשב הסדין מחמת דין לבוד כחלק מהאהל שכבר קיים על ידי הסכך, ולא באהל חדש [ודלא כמחצה"ש (ס"ק ח) שכתב שמדובר כאן על האהל שעל החלל שבין הסדין לסכך, ושכפחות משלשה טפחים אינו נחשב כאהל].

המשך מעמוד קודם

[ביה"ל ד"ה מפני]

לא נוגל לקטרו מְחַמַּת הַשָּׁעַם דְּצָנָה²² וכו', ויהיה חשש בְּרָכָה לְבִשְׁלָה²³.

12 ובטעם החיוב, ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל סי' תרלט ס"ק כט.

13 וכן לגבי שאר עניני צער המשותפים לכולם, כגון גשמים, כתב בשעה"צ להלן (ס"ק כז) שאסור למי שיושב בסוכה לברך על ישיבתה.

10 אמנם, לגבי מוכר בחנות, כתב להלן (ס"ק מז) שאף שהוא רגיל כל השנה לאכול בחנות ביום, מימ בסוכות חייב לאכול בסוכה, וראה מה שכתבנו שם.

11 ואף ששומרי גנות אינם יכולים לעזוב באמצע שמירתם ולשבת בסוכה מחשש גנבים, ביאר הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם ארי"ח ח"א סי' זה אות ט) שאף כאן יש לחוש שהמצטער יצטער באותה שעה ויוזקק למשמשו.